

Z HISTORIE ŠKOL A ŠKOLSTVÍ V NAŠEM MĚSTĚ KOSTELCI NAD ORLICÍ

Vzdělání šířené slovem i písmem je v našich zemích spojeno s přijetím křesťanství, kdy vyvstala potřeba zapsat liturgické texty lidu srozumitelným jazykem. Písmo tehdejšího staroslověnského jazyka s velkým talentem i rozhledem sestavené věrozvěstem Konstantinem vskutku znamenalo bránu ke vzdělání, byť bylo později nahrazeno latinkou a psané texty, jakož i samostatný obsah vzdělání se za více než 11 století postupným zesvětštěním změnil k nepoznání.

Na úsvitu našich kulturních dějin byly školy těsně svázány s církví, o vzdělanost zprvu pečovaly především kláštery, později farní školy. Ostatně církevní dozor nad školami byl v našich zemích zrušen až r. 1869, kdy začaly vznikat školní rady a inspektoráty.

I v našem městě se školství těšilo náležitě pozornosti a tak dovoluji, abychom vám dnes nabídli alespoň stručný nástin jeho vývoje.

Nejstarší zmínkou o škole v Kostelci nad Orlicí, podloženou písemně, je pravděpodobně zápis z r. 1519. Šlo o školu bratrskou a poznámka o ní říká: "Kdož se mezi ně /tj. bratry / dá, hned čísti umí". Jelikož však už ve 14. stol. bylo v našem městě zřízeno jedno ze dvou sídel podorlických děkanství / druhé bylo v Dobrušce/, dá se předpokládat, že existence farní školy byla daleko staršího data. K děkanství kosteleckému patřilo totiž 36 farností / např. Choceň, Týniště, Častolovice, Rychnov, Vamberk aj. / a ví se, že při farách byly zřizovány školy v plné jedné třetině.

Postavení kantorů (odvozeno od slova cantare – zpívati) bývalo za starých časů závislé na mohovitosti obce a jejích obyvatel. Nezřídká se stávalo, že kantor místo peněz dostal pouhé sobotáles - sobotní naturální odměnu, kterou mu měli nosit žáci. Penze nebyly, začasť vynesli kantora ze školy rovnou na hřbitov. Ze záznamů o majetku či spíše dávkách kantorům se např. dozvídáme, že kantor v Kostecké Lhotě dostával 81 zlatých 15 krejcarů a 13 sáhů dřeva ročně a k užívání měl dvě louky a jeden a půl korce pole. K tomu povinnost zvonit poledne a klekání /na budově školy z r. 1838 byla zvonice/. Později znamenitý pedagog z Kostelce nad Orlicí Jan Ladislav Mašek pobíral podle zápisů 100 zlatých ročně, ale o dalších neutráliích se nedozvíme.

Původně se vyučovalo v prostoru fary. Vlastní školní budova určená účelu vyučování byla postavena koncem 18. století, krátce po přestavbě děkanského kostela sv. Jiří /1773/ na místě zrušeného hřbitova, který se ke kostelu přimyká. Dnes je v budově umístěn Klub důchodců.

Dne 28. září 1853 bylo městu povoleno zřídit na žádost zastupitelstva tzv. hlavní školu, která by poskytovala vyšší vzdělání než dosavadní triviálka.

To samozřejmě znamenalo další krok vpřed v péči o vzdělání, a to i o vzdělání dívek, jak o tom svědčí zřízení dívčích škol. Dívčí obecná škola byla umístěna zčásti u kostela,

zčásti na radnici. Při této příležitosti zmiňme i pokus zřídit ve městě soukromou dívčí školu německou, o jejíž zřízení usilovali zejména pan G. Holoubek, ředitel zdejšího panství, a dr. Egger, hraběcí a městský lékař, předchůdce dr. Alberta. Dochovala se zpráva, že z německé školy sešlo, a to zásluhou tehdy mladého dr. Gutha - Jarkovského. Učebny německé školy byly tedy zřízeny pouze pro účely domácího vzdělání dcer zmíněných činovníků, kteří měli za manželky Němky. Vyučovalo se ve starém zámku a škola zanikla zároveň s ukončením školní docházky zapsaných několika dívek.

V 70. letech 19. století byly pro účely ubytování hraběcích odborníků na stavbě cukrovaru a železnice postaveny domy č. 45 na náměstí a 46 v ulici Na Lávkách. Od r. 1875 byly budovy přestavěny pro účely školy a od té doby, tedy už více než 120 let slouží svému účelu.

Ovšem už od r. 1925 se vyskytují vážné připomínky k prostředí školy i k nutnosti postarat se o stavbu nových budov. Nesmíme zapomenout, že překrásnou secesní novostavbu z poloviny 90. let rozhodlo městské zastupitelstvo věnovat nově založené střední škole, tedy reálce - a i když v jejích prostorách se i nadále učily děti ze základního stupně vlastně až do počátku 90. let našeho století, bylo to vždy pocíťováno jako provizorium. Stejně provizorně se učívало i na Skále /např. v hostinci u Hofmanů/, a to až do otevření skalecké školy v r. 1901.

Citelný nedostatek provozních prostor mívala ve 20. - 30. letech hlavně měšťanská škola chlapecká /část bývala v reálce, část v dívčí škole, která měla sídlo ve zmíněných přestavěných domech bývalé ZŠ náměstí/. A tak není divu, že se v zápisech z jednání zastupitelstva objevují žádosti o stavbu škol stále častěji. V zápise z 27. XII. 1929 vyčteme, že záměr postavit novou školu podporuje i okresní školní úřad. Dne 19. V. 1931 bylo do zápisu začleněno i doporučení samotné zemské školní rady. Ředitel Felcman hodlá zaktivizovat i rodiče dětí a dokonce se začne konkrétně jednat i o místě stavby, /bývalý Dvoreček/. Ze zápisu 27. II. 1933 je patrné, že představy o stavbě doznaly změny. Pozemky, které měly být vykoupěny nákladem 205 000 Kč, tu zasahovaly do tzv. staré cihelny, nyní Stadion mládeže. Úvahy pak dokonce předpokládaly stavbu škol na pozemcích Seykorovy vily, ale k činům stále nedochází. Přitom se situace nadále zhoršuje, v r. 1935 musí být dvě třídy umístěny v Seykorově vile v parku. Zdá se, že se zastupitelstvo chopilo další příležitosti, byla vypsána soutěž, pozemky vykoupěny a pro stavbu připraveny na dříve zamýšleném místě /cihelna/. Dne 18. 11. 1935 dokonce vyjíždí delegace městských zástupců na obhlídku právě dokončených školních staveb do Ruzyně a do Zlína. K posouzení byly předloženy i popisy škol v Kobylisích, na Pražačce a Strašnicích. Ing. arch. Liška z Hradce Králové předkládá plány a pokračuje se dále na přípravných pracích - výstavbu prý snad zdržuje už jen zákon o obvodových školách, který byl v té době očekáván, ale stále nevycházel, takže zmíněné obvody ani nebyly stanoveny. Přesto bylo intervenováno na Ministerstvu školství a soc. péče o subvence. Dne 17. července 1936 však přichází vyrozumění, že stavba škol v Újezdě kosteleckém musí být pro nedostatek peněz odložena. Zpráva byla v podstatě stvrzena už ve zcela změněné situaci, deset dnů po vypuknutí 2. světové války. V zápise z 11. září 1939 se totiž dočteme, že "se bude stavět, jakmile to poměry dovolí". Po skončení války se jednání obnovila, ale - a zde nemáme prameny zcela ověřené - finance byly údajně na osobní slib postoupeny jinému městu. Po r. 1948 k plnění jakýchkoli slibů nebylo přihlíženo vůbec. Aktivita pozdějších zastupitelů zesílila na jaře 1968, kdy se začalo opět uvažovat o původních záměrech. Ty pak překřížil "vstup vojsk" a od té doby až do dneška se zatím nenašla tak silná vůle, aby původní záměr postavit novou budovu pro děti základní školy - byl naplněn. Město se tedy zhošťuje role správce a hospodáře investicemi do stávajících budov. Nezapomeňme, že další ZŠ /Komenského/ měla vlastní prostory v novostavbě u Obchodní akademie. V 90. letech byla provedena masivní rekonstrukce budovy školy na Skále. Město se stará významnou měrou i o moderní vnitřní vybavení škol pomůckami i školním nábytkem. Že by si však děti třetího tisíciletí novou školu zasloužily, o tom nemůže být sporu.

Ve školním roce 2006/2007 byla ukončena pravidelná výuka v Základní škole v Kostelecké Lhotě, ale přesto zůstala tato budova jedním z pracovišť Základní školy v Kostelci nad Orlicí.

Kosteleckolhotecká škola vlastně původně (stále) patřivala do "rangu" kostelecké správy. Zápisy o jejím provozování jsou podchyceny v městské kronice už od počátku 19. století, a tak dovolte pro všechny, které historie zajímá, několik dat: Jednotřídka v Kostelecké Lhotě byla zřízena na základě žádosti z r. 1832 už v následujícím roce. Vyučovalo se v Korytech v domku Vojtěcha Šrajbra čp. 13 a Frant. Vavrůška čp. 17. V uvedených letech bylo do jednotřídky zapsáno 50 - 60 dětí. Výstavba nové školy byla zahájena r. 1836, materiál poskytl majitel panství hrabě Josef Kinský. Prvým učitelem byl František Stránský z Voděrad, který také ve škole bydlel. V r. 1881 dostala obec svolení rozšířit školu na dvojtřídku. Původní

prostory začaly být nevyhovující, a tak téhož roku bylo přistoupeno k přestavbě okresní sýpky, která v Kostecké Lhotě byla postavena r. 1848. Po dobu rekonstrukce probíhala výuka na panském dvoře Forberk, což bylo do r. 1882. V r. 1907 byla škola rozšířena na trojtřídku, v r. 1932 znovu na dvoutrídku. Do r. 1976, kdy byla škola až do svého znovuotevření mimo provoz, se v Kostecké Lhotě vystřídalo 45 učitelů a 19 ředitelů. /Počítáno z počtu učitelů/.

Od 1.1. 2006 došlo v našem městě ke sloučení obou základních škol pod jedno ředitelství. Základní škola v Kostelci nad Orlicí tedy zahrnuje v současné době tato pracoviště – pracoviště Palackého náměstí, pracoviště Komenského, pracoviště Skála, pracoviště v Kostecké Lhotě a školní družinu při ZŠ.

Učňovské školství zastupuje v našem městě střední odborné učiliště, nyní Centrum odborné přípravy chladicí a klimatizační techniky. Tradice učňovského školství, jehož cílem bylo vychovat především zdatné odborníky v řemeslech a živnosti, sahá do posledního dvacetiletí 19. století, kdy vznikaly nedělní a pokračovací školy. V našem městě byla pak zřízena moderní Masarykova pokračovací škola práce r. 1931, / dnešní budova Střední zemědělské školy/.

V poválečném období bylo do Kostelce přeneseno sídlo odborného učiliště pro chladírenské mechaniky L 1953. Teoretická výuka a internát byly umístěny do zámku v Častolovicích, praktický výcvik se konal v postupně adaptovaných dílnách v prostorách někdejší Kratochvílovy slévárny v Havlíčkově ulici. Postupně se adaptovaly učební prostory, přistoupilo se k výstavbě internátu a školní jídelny, takže škola má v současné době všechny materiální předpoklady ke svému rozvoji.

Střední odborné učiliště, říkejme tedy už Centrum odborné přípravy chladicí a klimatizační techniky, bylo po svém vzniku jedinou školou svého druhu v celém tehdejší Československu. Vyučili se zde chlapci ze Slovenska, Moravy a Čech.

Po r. 1989 vznikly konkurenční školy stejného zaměření, ale kostelecká škola se snaží nepodlehout konkurenčnímu tlaku. Provádí výuku rekvalifikantů, bylo jí povoleno zřízení maturitního oboru se zaměřením na podnikání v oboru. V r. 1996 vyšli první absolventi, z nichž někteří jsou už studenty vysokých škol a většina z nich našla dobré uplatnění i ve velmi renomovaných firmách, kde je třeba využít i znalostí cizích jazyků, k nimž škola své maturanty rovněž vede.

Prostřednictvím mistrů odborného výcviku i učitelů odborných a všeobecně vzdělávacích předmětů získávají chlapci dobré znalosti, což potvrzuje i stálý zájem dalších uchazečů. Ba ani dřívější absolventi na svou školu nezapomínají. Jedním ze sponzorských darů je např. recyklační jednotka v hodnotě 1 a půl milionu korun, což je fakt nad jiné výmluvný. Bylo by tedy jen dobré, kdyby škola s více než čtyřicetiletou tradicí, jejíž absolventi jsou dnes roztroušeni doslova po celém světě, byla v našem městě zachována.

Střední odborné školství zastupují v našem městě Vyšší odborná a Střední zemědělská škola, Obchodní akademie T. G. Masaryka. Věnujme proto pozornost prvé jmenované škole.

Rozhodnutí zřídit v Kostelci nad Orlicí rolnickou školu padlo koncem roku 1894, asi tři měsíce poté, kdy bylo o jejím ustanovení poprvé vážně jednáno na schůzi výboru hospodářsko - průmyslového spolku v Kostelci nad Orlicí. Už 14. prosince téhož roku putovala žádost o zřízení školy Ministerstvu orby, čemuž ovšem předcházely nezbytné souhlasy a podpora města i okresního zastupitelstva za významné podpory hraběte Kinského. Na zřízení školy poskytl 5 000 zl. např. i výbor městské spořitelny, který se zavázal k roční subvenci ve výši 500 zl. Ředitelství okresní hospodářské záložny pak poskytovalo 200 zlatých ročně. Zřízení školy podpořil též český odbor rady zemědělské pro Království české a - jak dále vyjímáme z úvodní stati jubilejního Almanachu Střední zemědělské školy z r. 1995 - 18. ledna 1895 "vysoký sněm Království českého povolil roční subvenci 2 000 zl. "a Ministerstvo orby 1 450 zl. Tak se "mohl 1. října 1895 první školní rok zahájit."

To vše, rychlost, pružnost jednání i podpora nejvyšších orgánů se zdá s odstupem století být ve značném kontrastu s naším povědomím o liknavosti a byrokracii rakousko - uherských úřadů. Možná však, že naši předchůdci byli jednoduše vytrvalejší a možná cílevědomější. Jak

ve věci rolnické školy, tak reálky, jak už víme, ale i pokračovací školy, o čemž byla řeč výše, se aspoň tato cílevědomost projevuje nad jiné výrazně. Zde by měla být historie i naší učitelkou. Ale vraťme se k rolnické škole. Prvé dva roky se vyučovalo provizorně v obecním domě čp. 38, 39 /nyní budova Městského úřadu/, ale ihned se přistoupilo k realizaci stavby vlastní budovy. Podle plánů "královského čes. zem. inž. Karla Pokorného" stavbu provedl p. Josef Martínek, stavitel z Náchoda, a k svému účelu byla ve své impozantní podobě odevzdána právě před více než sto lety, na počátku školního roku 1897/98. /Nyní chlapecký internát/.

Jubilejní almanach dále uvádí, že čtyřleté maturitní studium bylo zahájeno ve školním roce 1957/58 a škola se jmenovala Zemědělská technická, druhá střední. škola na teritoriu města.

Forma čtyřletého maturitního studia se v současné době přizpůsobuje měnícím se ekonomickým podmínkám /pokles pracovníků v zemědělství, vzrůst služeb /a nabízí dvě základní zaměření: univerzálnější zaměření pro provoz a druhé, určené zejména pro dívky, zaměření pro podnikání a služby. Ve školním roce 1995/96 byla výuka rozšířena o čtyřleté studijní obory Ekologie a ochrana krajiny a Ekonomika zemědělství.

Už více než sto let připravuje zdejší zemědělská odborná škola zasvěcené odborníky v jednom z nejstarších a nejzákladnějších oborů lidské činnosti. Rádi zdůrazňujeme, že od založení školy /s přestávkou let 1967 – 92/ disponovala škola školním statkem /zpočátku na dnešním dvoře a zahradě školy, později na účelovém hospodářství VÚCHP a dnes v Doudlebách/. Na dnešním statku si mohou žáci osvojovat dovednosti v oboru pěstování rostlin, chovu zvířat i ekonomických činností na nejmodernější úrovni. Od svého vzniku doznala škola značných proměn. Postupně byly budovány odborné učebny, domov mládeže, nedávno byla dostavěna jedna z největších a nejmodernějších tělocvičen v okolí. /Prostory umožňují hrát na třech hřištích volejbal, tenis, košíkovou i jiné sálové sporty, takže je tělocvična využívána hojně i veřejností/.

Učitelé školy byli v každé etapě více než stoleté historie nositeli nejmodernějších znalostí v oboru i pěstiteli niterných vztahů k prostředí, z něhož jsme všichni vzešli a které musí být lidskou činností chráněno, ne bezohledně exploatováno. Žáci si vždy odnášeli ze školy nejen znalosti teoretické, ale i velmi dobré dovednosti praktické, včetně takových vlastností, jako je trpělivost i další vlastnosti, které člověk v práci v přírodě nezbytně potřebuje. Jak je patrné z příspěvků v jubilejním almanachu, studenti jsou i po mnoha letech na svou školu náležitě hrdí.

Bylo by určitě záslužné prozkoumat podrobněji i dějiny předškolních zařízení, která mají ve městě více než půlstoletou tradici, zvláštního školství, ale i uměleckého vzdělávání, ať už šlo o někdejší soukromé učitele hudby a tance či o pozdější LŠU i dnešní Základní uměleckou školu, jejíž výsledky jsou v mnoha směrech pozoruhodné. Bylo by asi rovněž záslužné posbírat vzpomínky na svérázné či jinak zajímavé kantorské osobnosti, jakými byli nejen dr. Režný či jiní středoškolští učitelé, ale také učitelé základních i jiných škol. Možná, že se najdou zájemci o bádání v této historii. Dějiny vzdělání v našem městě za to určitě stojí.

Z historických materiálů sestavil Dr. V. Fidler.

Textově upravila prof. J. Albrechtová, aktualizovala PaedDr. Eva Voborníková.

Zdroj: Zpravodaj Města Kostelec nad Orlicí

Místo patrně nejstarší školy v Kostelci nad Orlicí při děkanství, vedle bývalé konírny a chléva.

První školní budova nového věku z konce 18. stol.. Později dívčí škola, nyní Klub důchodců.

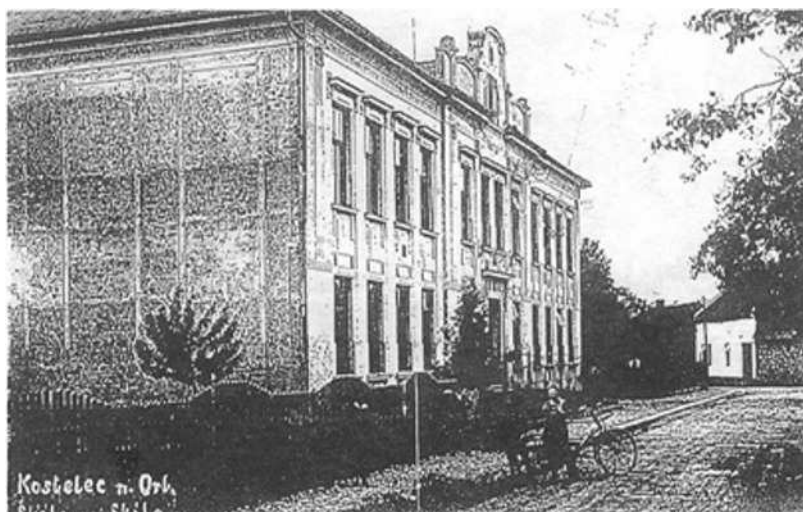
V r. 1875 byl přestavěn obecní dům na náměstí /č. 45 a 46/ na chlapeckou školu obecnou a měšťanskou, za finanční úhrady obce 36 000 zlatých. Dalšími přestavbami a přístavbami měnila svoji tvář a názvy.

Pokračovací učňovská škola existovala v našem městě již r. 1892. V r.1931 byla uvedena do provozu moderní učňovská škola, která nesla název: Masarykova škola práce.

Na zasedání městské rady dne 22. 11. 1894 bylo rozhodnuto o zřízení rolnické školy na návrh Hospodářsko - průmyslové jednoty v Kostelci nad Orlicí. Výuka v tehdejší nové budově byla zahájena v r. 1897.

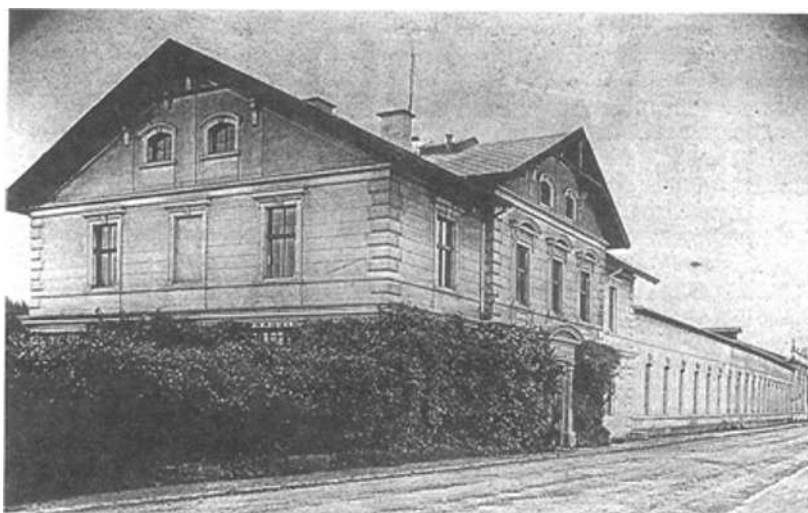
Dne 1. listopadu 1901 byla síť kosteleckých škol rozšířena o nově otevřenou školu Na Skále. V pětileté škole se mládež vzdělává dodnes.

V r. 1833 začalo vyučování v Kostecké Lhotě v soukromých prostorách. Přestavbou sýpky velkostatku v r. 1836 vznikla nynější budova školy. V r. 1980 bylo vyučování zrušeno a nový provoz školy obnoven v r. 1992. Pravidelná výuka v této budově byla ukončena ve školním roce 2006/2007. I nadále je jedním z pracovišť Základní školy v Kostelci nad Orlicí.

Budova Obchodní akademie TGM - původně reálky - postavena podle plánů arch. Vrat. Pasovského v polovině 90. let devatenáctého století. Otevřena byla 19. září 1897.

K praktické výuce žáků SOU - COP obor chladírenského opravárenství byla využita budova bývalé slévárny Fy Kratochvíl v Havlíčkově ulici.

Návštěvy presidenta první Československé republiky T. G. Masaryka v r. 1926 a 1929 předznamenaly pojmenování škol: Masarykova škola práce a Masarykovo reálné gymnasium.